

TAKSÁS BALÁZS

KI FIZETI A ZENÉT? A HONVÉDELEM FINANSZÍROZÁSÁNAK KÉRDÉSEI

WHO PAY THE BILL? QUESTIONS OF THE DEFENSE FINANCING

A cikk témája az, hogy a honvédelmi szolgáltatást nem az állam nyújtja az állampolgárai felé, hanem a magyar nemzetgazdaság szereplői rendelik azt meg, s az államra csak a megszervezés feladata jut. Ezért olyan mennyiségű honvédelmi szolgáltatást kell létrehozni, amennyit a finanszírozók megkívánnak, illetve hogy ha a honvédelemben dolgozók szerint ez a mennyiség nem optimális, akkor azt megfelelő tervező munkával és gazdasági számításokkal kell bemutatni a finanszírozók felé.

The article is about the financing of the home defense. The servicing of the defense is a public good, but we have to see, that it doesn't mean it is offered „sponsored” by the state. The service of the defense is ordered by the economics players and the state's only task is to organise it. In this view the produced quantity of the service must equal with the order of the financers. If the sector's experts think that this quantity isn't enough for the required defense, their arguments have to be backed up with economical calculations too.

Bevezetés

A cím aktualitását a régi mondás adja, mi szerint, aki rendeli a zenét, annak a nótáját húzza a zenész. A mondás valóságtartalma tetten érhető a minket körülvevő világ bármely pontján. Hiszen bármilyen szervezetet vizsgálunk is meg, a szervezet alapvető működését a szervezetet létrehozó(k) határozza(ák) meg a szervezet céljainak megfelelően. Legyen szó egy mikrochipgyártó vállalatról vagy egy kis társasházi kert fűnyírásának megszervezéséről. Aki a pénzt (tőkét) adja, az dönt a szervezet céljairól, stratégiájáról, nagyságáról, működésének rendjéről stb.

Ezen alapvető elv alól a honvédelem, mint szolgáltatás sem lehet kivétel. Nem szabad olyat állítani, hogy a honvédelem olyan hatalmas, bonyolult és átláthatatlan terület, hogy komoly szakmai döntéseket a szolgáltatás megrendelőjére nem szabad bízni. Elég csak megnézni a legnagyobb multinacionális vállalatokat, melyek mérete, globalitása, tevékenységének diverzifikáltsága jelentősen meghaladja a magyar honvédelem hasonló tulajdonságait. S mégis a részvényesi közgyűlésnek, vagy az általuk közvetlenül megválasztott felügyelő-bizottságnak alapvető döntési-, illetve döntés-jóváhagyási jogköre van olyan kérdésekben is, mint például a stratégia meghatározása — mely a nagyvállalatoknál átfogóbb és mélyebb, mint a honvédelemhez vagy annak valamelyik részterületéhez kötődő stratégiák — vagy a stratégiai üzleti egységekkel kapcsolatos döntések.

Tudományos folyóiratok hasábjain is sokszor elhangzott az a keserűség megállapítás — különböző témakörök kapcsán általában csak zárójelben, mellékmondatban vagy megjegyzésként —, hogy bizony manapság a honvédelem területén a döntéseknél a szakmai érveket übereli a gazdasági-pénzügyi szempontrendszer. Hogy csúsznak, dőlnek az elképzelések, hogy bizony a pénzügyi „harapófogó” miatt alaposan át kell gondolni a szervezetek minden lépését. (Magam is sokat gondolkodtam a Honvédelmi Minisztérium Tárca Védelmi Tervező Rendszeréről írt dolgozataim kapcsán, hogy ilyen környezetben milyen hatékonyságú munkát lehet végezni.) De miért is alakulhatott ki ilyen helyzet? Hogy például a magyar honvédelem egyik alappillére jelentő Honvédségnél, folyamatosan változnak meg, és dőlnek össze a pontos stratégiai helyzetelemzésen alapuló 10 éves tervek. (Csak nézzük végig 2003 óta a 10 éves tervek tartalmát, hogyan csúsznak-, tűnnek el, változnak meg képességek, átalakítások, beszerzések, miképpen módosul a tervezett létszám!)[1.] Hogyan lehetséges ez? Talán csak nem a finanszírozással van a gond? Netán a finanszírozó nem ad elég pénzt?

A honvédelem finanszírozása

Mert ki is a honvédelem finanszírozója? És itt jön rengeteg ember, sok kiváló szakember hatalmas tévedése! Ugyanis a honvédelmet nem az állam finanszírozza! A honvédelem nem egy az állam által nyújtott szolgáltatás! Állami szolgáltatást nyújt mondjuk az okmányiroda, mely

az állam által hozott jogszabályok betartását teszi lehetővé az állampolgárok számára. Azonban a honvédelmet a magyar nemzetgazdaság szereplői finanszírozzák. A honvédelemi szolgáltatás leegyszerűsítve a következőről szól: A gazdaság szereplőinek egyik alapvető szükséglete létfeltételük fenntartásához, tevékenységük folytatásához a megfelelő biztonság megléte, ezért a jövedelmük egy részét felajánlják ennek védelmére. Ezt összegyűjtve létrejön a honvédelmi szolgáltatás.

Ehhez alapvetően nincs is szükség az államra. Működhetne ez úgy is, hogy a településeken felállított gyűjtőedényekbe minden cég és minden állampolgár havonta beledobná az általa a védelemre felajánlott összeget, majd ezt összegyűjtenék, és egy a gazdaság szereplői által megbízott szervezet ebből létrehozná a honvédelmi szolgáltatást. Valóban működhetne így is, csak egy kicsit bonyolultabb lenne.¹

Jelen pillanatban az állam van megbízva — a Magyar Köztársaság Alkotmányában foglaltak szerint — a honvédelmi szolgáltatás megszervezésével. Cserébe felhatalmazást kapott, hogy a finanszírozóktól — a nemzetgazdaság szereplőitől — a finanszírozási összeget adó formájában összegyűjtse. Hasonló a helyzet a közoktatás, közegészségügy, közművek terén. Ha megkérdezzük egy adózót, hogy milyen célból fizeti be az adóját, nem igen fogunk olyan embert találni, aki az okmányirodai szolgáltatást fogja megemlíteni. Ellenben szerepelni fog a védelem, oktatás, egészségügy, parkolás, közpark kialakítás stb. Olyan termékek és szolgáltatások, amelyekre egy fejlett ország közösségének mindenképpen szüksége van.²

¹ A középkor elején hogyan is működött ez? Ha támadás érte az országot, körbehorodták a véres kardot, majd táborba szálltak a nemesek, ki ennyi ki annyi fővel attól függően, hogy lehetőségükből mennyire telt, illetve hogy adott helyzetben „mennyit szántak az ország védelmére. Békeidőben ugyanezek a nemesek lehet nem is tartottak fegyverben embert, nem szántak rá pénzt. Állami haderőről, csak annyiban beszélhetünk, amennyiben a király lehetőségei engedték, már ha az uralkodót egyenlőnek vesszük az állammal. A honvédelem egyéb akkor is létező területei, mint például a rendvédelem vagy az igazságszolgáltatás, sem voltak teljesen állami kézben.

² Szükség van az okmányirodára is, de csak azért, mert a törvényi előírások betartásának bonyolultságát csökkenti. Ha mások lennének a jogszabályok, nem biztos, hogy létezne, mint ahogy nem is létezik minden országban. Előfordulhat az is, hogy az állampolgárok jelentős része hajlandó lenne befizetni pénzt azért, hogy működjön ez a szolgáltatás. Ebben az esetben kezelhető közjósággként az okmányirodai szolgáltatás is. Ezt erősítheti az is, hogy e szolgáltatást is jórészt az adóbevételekből gazdálkodik ki az állam.

A lényeg tehát, hogy a honvédelmi szolgáltatást egy közösség (a magyar nemzetgazdaság szereplői) hozza létre, és ugyanez a közösség fogyasztja is el. Ebből egyértelműen megállapítható, hogy a honvédelem közjóság. És itt most el kell merülni egy kicsit közgazdasági ismeretekben, hogy megértsük, miért nem jut elegendő pénz a honvédelemre.

A közjavak tulajdonságai és problematikái

A szakirodalom a közjavakat két fontos tulajdonsággal jellemez:

1. A közjóság egy tetszőleges személy által történő fogyasztása nem csökkenti a többiek rendelkezésére álló készletet, azaz nincs rivalizálás a fogyasztók között a jóság fogyasztásában.
2. A közjóság fogyasztásából senki nem zárható ki.³ A honvédelmi szolgáltatásra mindkét tulajdonság egyértelműen megállapítható. A fogyasztók között nincsen rivalizálás, hiszen a honvédelmi szolgáltatás nem fogyna el, ha az országnak 10 millió helyett 10,1 millió lakosa lenne. És a fogyasztásból sem zárható ki senki, hiszen nincs olyan, hogy Gipsz Jakabot megvédi a rendőrség (honvédség, tűzoltóság stb.), Soó Leót meg mondjuk nem.

Tehát a tulajdonságai is bizonyítják a honvédelem közjóság jellegét. Ráadásul a honvédelem nem opcionális közjóság, azaz a fogyasztó nem döntheti el szabadon, hogy használja-e, és ha igen milyen mértékig a honvédelmi szolgáltatást.

Azaz, ha az i -edik fogyasztó fogyasztása q_i ($i=1,2,3,\dots,n$), és q az egész közösség rendelkezésére álló mennyiség, akkor minden egyes fogyasztó pontosan akkora mennyiséget fogyaszt a honvédelemből, amekkora az egész közösség számára rendelkezésre áll. Vagyis: $q=q_1=q_2=q_3=\dots=q_n$. [3]

A közjóságokkal sokat foglalkozik a közgazdaságtan, mert létezésük jelentős problémák forrása. Egyik részről már magának a közjóságnak a létrehozása is problémás. Mert alapvetően egy közösség önkéntes kötelezettségvállalásán alapul.

³ A második tulajdonságot elmarad a legújabb közgazdasági kutatásoknál, melyek arra irányulnak, hogy a közjavak előállítását minél nagyobb mértékben piaci alapon történjen. A kizárás megoldhatatlansága ezt ugyanis lehetetlenné tenné [2]. Azonban a honvédelem kapcsán mindez irreleváns.

A közjóság létrejöttéhez az szükséges, hogy a közösség tagjai összesen legalább akkora összeggel járuljanak hozzá az előállításához, mint amekkora annak a költsége.

Itt rögtön felmerül a potyautas magatartás problematikája, ahol is az egyén úgynevezett kétszemélyes játékot játszik a közösség többi tagjával.

A játékosok két stratégiát követhetnek: hozzájárulnak a közjóság létrehozásához, vagy nem járulnak hozzá.

A játéknak két kimenetele lehetséges: ha összegyűlik elegendő hozzájárulás, akkor megvalósul a közjóság, és ezt mindenki élvezheti, ha viszont nem, akkor közjóság szolgáltatásáról le kell mindenkinek mondania.

Milyen stratégiát kell követnie egy racionális játékosnak, ha a többiek bármilyen lépése mellett minimalizálni akarja saját veszteségét (hiszen azzal az összeggel, amivel közjóság előállításához járul hozzá, csökken a gazdasági szereplő magánjóságokra elkölthető jövedelme)?

1. Ha a közösség a hozzájárulás stratégiáját választja, akkor közszolgáltatás megvalósul a játékostól függetlenül. Ekkor a racionális játékos nem fizet, hiszen így kisebb a vesztesége (pontosabban nagyobb a haszna).
2. Ha a közösség a nem fizetés stratégiáját választja, akkor a szolgáltatás nem valósul meg. Ekkor a játékos számára ismételten az a racionális, ha nem fizet. A paradoxon az, hogy minél többen követik az egyéni racionális magatartást, annál nagyobb az esélye, hogy a közjóság nem jön létre. Nézzünk erre egy kétszemélyes példát! [4]

Vegyünk egy kollégiumi szobát, ahol ketten laknak, és televíziót szeretnének vásárolni. Mindkettőjüknek 500 – 500 ezer forintja van. A tv készülék értékét (hasznosságát) mindketten 100-100 ezer forintra teszik, miközben a tv beszerzési ára 150 ezer forint.

Tételezzük fel, hogy egyik szobatárs sem tudja kizárni a másikat a tv-nézésből, és azt, hogy mindenki önállóan dönt arról, hogy meg akarja-e venni a tv-készüléket.

A játék mátrixát a következő táblázat mutatja. A táblázatban szereplő értékek a megszerzett hasznosság és az elköltött pénz különbségét mutatják (jobb felső sarokban B játékos, bal alsóban A játékos értéke):

Potyázás játékelméleti mátrixa

	B játékos			
	Vásárol		Nem vásárol	
		25		100
Vásárol	25		-50	
A játékos		-50		0
Nem vásárol	100		0	

Forrás: Mikroökonómia középfokon – Egy modern megközelítés. 652.o.

Az A játékos magatartása két féle lehet: vásárol, vagy szép csendben várakozik. Vajon melyiket teszi? Ha B vásárol, akkor A számára a várakozás a kedvezőbb ($100-0=100 > 100-150/2=25$). Ha B nem vásárol, A számára akkor is a várakozás jelenti a jobb megoldást ($0-0=0 > 100-150=-50$). Vagyis A játékos számára, - ha nem ismeri B egyértelmű szándékát -, akkor a várakozó álláspont az optimális magatartás. Mivel ugyanígy gondolkodik B játékos is, ezért a szoba televízió készülék nélkül marad. Természetesen a két szobatárs valószínűleg össze fog játszani, egyeztetni fognak. Ez azonban nagy közösségnél nem mindig megoldható, ezért a fogyasztásból érintettek számának növekedésével egyre nagyobb a potyázó jelenség valószínűsége. Emiatt tapasztalható az, hogy a közjóságok mennyisége általában alacsonyabb az igényelnél.

A másik probléma a közjóságoknál, hogy mekkora legyen az optimális előállítandó mennyiség. Hiszen a közjóság hasznosságát minden fogyasztója másképp és másképp értékeli, miközben mondjuk egy nem opcionális közjóság esetében minden fogyasztó ugyan-akkora mennyiséget fogyaszt.

A közjóság optimális mennyisége akkor határozható meg különböző matematikai számításokkal, ha ismerjük minden egyes fogyasztójának a preferenciáját, azaz hogy milyen hasznosságot tulajdonít neki. Ez nem könnyen kivitelezhető, és ha sikerül is, akkor is még mindig meg kell határozni, hogy ki milyen összeggel járuljon — önkéntesen — hozzá a költségekhez.

A honvédelem, mint közjóság

Bár manapság a közgazdászok között egyre gyakrabban hangoztatott az a nézet, hogy törekedni kell arra, hogy a közjóságok minél nagyobb hányada piacon alapon legyen előállítva⁴ (s ezáltal megszűnjön közjóság jellege), a honvédelem — mint alapvető létszükségletet (biztonság) biztosító, magas kockázati környezetben működő szolgáltatás — mindig is tanórai példa marad a közjavakra.

Így — ugyan rendelkezik bizonyos saját bevételekkel, és egyes helyeken a honvédelem szervei megjelenhetnek, mint piaci szolgáltatók⁵ — a honvédelem továbbra is szinte kizárólag a nemzetgazdaság szereplői által közösen finanszírozott szolgáltatás marad. (Ugye furcsán is nézne ki, ha mondjuk egy afrikai konfliktusban érdekelt fél bérbe venné a Rendőrség vagy a Magyar Honvédség szolgáltatásait.) Ezért csak olyan mennyiségű honvédelmi szolgáltatás hozható létre, amennyit a gazdasági szereplők igényelnek.

Természetesen itt is felmerülnek a közjavakra jellemző fentebb említett problémák. A potyautas jelenség — az adózási kötelezettség miatt — elméletileg nem jelentkezik, azonban ha a dolgok mélyére nézünk, a mai Magyarországon rengeteg olyan állampolgár létezik, aki ha megtehetné, hogy a befizetett járulékait felossza, akkor vagy csak a honvédelem egyes ágazatainak működésére lenne hajlandó pénzt áldozni, vagy csak nagyon alacsony összeget fordítana a honvédelem egészére.

Jó példa erre, hogy bármelyik kormány ahányszor is megszondáztatta az embereket, hogy ők hogyan osztanák fel a költségvetést a minisztériumok között, a honvédelmi tárca mindig a legutolsó helyen szerepelt a valós előirányzatnál jóval kedvezőtlenebb költségvetési összeggel. És ez így már hosszú távon probléma, mert manapság a kormányoknak egyre jelentősebben figyelembe kell venni a gazdasági szereplők — különösen az állampolgárok — akaratát, és egyre erőteljesebben jelentkezik az az elvárás, hogy az adóforintok útja tisztán követhető legyen, és minél inkább oda kerüljenek, ahova a befizetők szánják.

⁴ Azoknál a közjavaknál javasolják, ahol a hatékonyság-növekedés nagyobb, mint a kizárás megoldásának költsége.

⁵ Pl: Honvédelmi Minisztérium tulajdonában lévő cégek járműjavítói kapacitásai, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem költségértékesítési képzései stb.

Szintén erőteljesen jelentkező probléma a honvédelmi szolgáltatás nagyságának meghatározása. Jelen pillanatban fogalmunk sincsen befizetők preferenciájáról, márpedig tudjuk, hogy csak az alapján állapítható meg a közjóság előállítandó optimális mennyisége. Mivel közvetett demokráciában élünk, ezért a pártprogramok alapján megválasztott képviselők dönthetnek az állam által megszervezett, előállított közjóságok kérdésében. Azonban a pártprogramokban a honvédelemről szinte nem is esik szó — legutóbb talán a sorkatonai szolgálat békeidőszaki felfüggesztésénél szerepelt —, ezért ezek alapján nem tudhatunk semmit az emberek véleményéről. És akkor a vállalatokról, mint jelentős adóbefizetőkről még nem is beszéltünk.

A honvédelem problémája abból adódik, hogy manapság az emberek — szerencsére — létbiztonságukat nem érzik fenyegetve, ezért magasabb szintű szükségleteik kielégítésére kívánják fordítani befizetett adóforintjaikat. Ez azt mutatja, hogy a honvédelmi tevékenység jól működik. Így az a 22-es csapdája áll fenn, hogy a honvédelem megfelelő működéséből következően jut egyre kevesebb pénzhez, amiből aztán egyre nehezebb fenntartani ezt a megfelelő működést. A csapdából történő kitörésnek csak egyetlen egy útja van — mivel a honvédelmi szolgáltatók nem szüneteltethetik munkájukat, megmutatván, hogy milyen is az, ha nem működnek megfelelően — mégpedig az, hogy a honvédelemnek el kell tudni adnia magát a finanszírozói felé. Ehhez a következő dolgok szükségesek:

1. Meg kell határozni, hogy mi tartozik a honvédelmi kiadások közé. Jelen pillanatban, ha valaki megkérdezné, hogy mennyit költünk védelemre, senki sem tudná azt megmondani. Mivel sem NATO sem EU előírás, szabály nincs arra, hogy milyen kiadásokat kell a védelmi kiadások közé sorolni, ezért ezt saját hatáskörben kell szabályozni. (Jelen pillanatban leegyszerűsítve a Honvédelmi Minisztérium költségvetési főösszegét szoktuk a NATO felé is prezentálni)
2. Ha meghatároztuk a honvédelmi kiadások körét, akkor szükséges a régóta tervezett Integrált- vagy Országos Védelmi Tervező Rendszer kialakítása. Ez egyrészt átláthatóbbá, racionalizáltabbá és hatékonyabbá tenné a védelmi tervezést, másrészt a tervek — publikálható részeinek — nyilvánosságra hozatalával a gazdasági szereplők számára is láthatóbbá válna, hogy milyen kihívásokkal kell

szembenéznie rövid-, közép- és hosszú távon a magyar honvédelemnek. Ez nagyon fontos lenne. A tervező rendszer működése alapvetően a gazdasági szférában alkalmazott controlling-rendszeren alapulna, természetesen a honvédelem sajátosságainak figyelembevételével. [5.] A tervezés működőképességének megőrzését pedig egy komoly kockázatelemzési és kockázatkezelési módszertan támogatná⁶.

3. Szükséges a pénzek elköltésének átláthatóbbá tétele. Semmilyen fegyveres szervezet nem bújhat többé az egyenruha és a szolgálati érdek mögé a pénzügyi kérdések és ellenőrzések elől. Fejlett demokráciában ez nem működhet. Szintén szükséges — a fegyveres szervezetek fokozottan kockázatos környezetben történő tevékenységének figyelembevételével — a versenyszférából egyes ezen területen is használható irányítási, szervezési módszerek átvétele.⁷ Mindez azért, hogy elkerüljük a hatékonyatlanság látszatát.
4. A legnehezebb feladat a honvédelmi szolgáltatás költség-haszon elemzésének elkészítése. Ki kell(ene) mutatni, hogy egy a honvédelemre elköltött forint, hány forint hasznot hoz a társadalom számára. Ez irgalmatlanul nehéz feladat, és teljesen pontos adat nem is adható, hiszen nagyon nehéz a honvédelmi szolgáltatás nyújtotta hasznokat számszerűsíteni. Ráadásul, mint ahogy az a közjavaknál általában felmerül, a honvédelem is jelentős negatív és pozitív externáliákat⁸ hoz létre, amelyek gazdasági számszerűsítése szintén nagyon nehéz. Ennek ellenére ez lehetne a védelmi szektor kezében a legfontosabb ütőkártya szerepének bemutatására, kihangsúlyozására.
5. Fontos a gazdasági szereplők honvédelemről alkotott véleményének jobb megismerése. Mít gondolnak a mostani helyzetről, mennyi honvédelmi szolgáltatást igényelnének most, és mi a véleményük mennyi honvédelmi szolgáltatásra lesz szükség 10 év múlva. És persze mennyit fordítanak rá. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az emberek kezébe adjuk a döntést, hogy mondjuk,

⁶ Ez is létezik már tárca szinten — HM Kockázatkezelési Szabályzat — de még fejleszthető.

⁷ Szerencsére erre már bőven találunk példákat (Controlling, TVTR stb.).

⁸ Externália: amikor az egyik gazdasági szereplő úgy van — pozitív vagy/és negatív — hatással egy másik gazdasági szereplőre, hogy köztük piaci kapcsolat nincs.

mekkora legyen a haderő létszáma, hiszen amikor az állam elvállalta a megbízást, hogy megszervezi a honvédelmi szolgáltatást, akkor kiképzett, és megfelelő pozícióba ültetett olyan szakembergárdát, akik jobban fel tudják mérni a mai nap és az elkövetkező időben szükséges erőforrásigényeket. Azonban ha ez a szakembergárda megfelelően tájékoztatja a gazdasági szereplőket a létező vagy a jövőben felmerülő kihívásokról, és az azoknak történő megfelelés módjáról, költségéről, akkor a gazdaság szereplői is reálisabban tudnak válaszolni arra, hogy adott gazdasági vagy jövedelmi helyzetük mellett ilyen kihívások kapcsán mennyit lennének hajlandóak a honvédelemre áldozni.

Összegzés

Valóban sokkal egyszerűbb tisztán szakmai szempontok szerint meghatározni a honvédelemre fordítandó összeg nagyságát, mint gazdasági szempontokat is figyelembe venni. Érthető az a felvetés is, hogy ha a szükséges honvédelem nagyságát rosszul határozzák meg a gazdasági szereplők, abból olyan nagyságú biztonsági kockázatok eredhetnek, amelyek veszélyesek lehetnek az emberi biztonságra és gazdaság működőképességére, ezért ezt a gondoskodó állam nem vállalhatja fel. Azonban látjuk jól, hogy bár jelen pillanatban már gazdasági támpontrendszer is felhasználnak a tervek elkészítéséhez⁹, mégsem tarthatóak a tervekben foglaltak. Érdemes lenne tehát a fent felsorolt gondolatokat legalább megfontolni. Tudom, hogy a hosszabb távú feladatok megoldására kevesebb idő, erőforrás jut, mert napi feladatok elvégzése jelentős energiákat köt le. Pedig ha a fent említett pontok teljesülnének, akkor a magyar nemzetgazdaság szereplőinek — mint a honvédelmi közszolgáltatás finanszírozóinak — értékelése e közjószág hasznáról, közeledne a honvédelem nyújtotta valós haszon felé, s akkor az ágazat finanszírozása is egyre inkább a valós finanszírozási igényeket tükrözné.

⁹ A Pénzügyminisztérium minden minisztériumnak elküldi a tárca szintre lebontott 10 éves költségvetési prognózist, amelyet például a HM Tárca Védelmi Tervező Rendszer Stratégiai Tervező Alrendszere fel is használ. Azonban jelen pillanatban ezen 10 éves prognózisok használhatósága erőteljesen megkérdőjelezhető, hiszen már nem csak kormányciklusok között, hanem ciklusokon belül is gyakran változnak a kormányzati prioritások, és így a különböző területekre fordított költségvetési összegek is.

Felhasznált irodalom

- [1] Taksás Balázs (2005): Pénzügyi tervezés a Magyar Honvédségben. Szakdolgozat, Miskolci Egyetem 38-40. o.
- [2] Mozsár Ferenc (2004): A közjavak magánkereslete. Doktori Értekezés, Szegedi Tudományegyetem
- [3] Mozsár Ferenc (2004): A közjavak magánkereslete. Doktori Értekezés, Szegedi Tudományegyetem 24. o.
- [4] Hal R. Varian (2003): Mikroökonómia középfokon – Egy modern megközelítés. Budapest KJK-Kerszöv. 652. o.
- [5] Bognár Ferenc: Katonai controlling – Controlling módszerek és technikák a hatékony katonai gazdálkodás szolgálatában. Doktori értekezés, Corvinus Egyetem

